

Kedves Kiránduló!

Ugye, ismeri Ön is hazánk harmadik legnagyobb méretű természetes eredetű állóvizét, a Velencei-tavat? Európa egyik legmelegebb vizű tavában és környékén talán már Ön is üdült és kellemesen kikapcsolódott.

De vajon hallgatta-e már a hajnali szélben sejtelmesen susogó nádat, a békák harsány koncertjét, a bölömbika mélyhangú bűgását, a rétek felett jajongó bóbicet? Megfigyelte már a partról fehéren fellebbenő kócsagot, a nádas fölött imbolyogva repülő barna rétihéját, a gágogó vadlibák behúzását a tóra? Gyönyörködött a vadvirágok szépségében, a törekeny hagymaburok orchidea különleges bájában?

Bízunk abban, hogy kiadványunkkal felkeltjük érdeklődését, és Ön is kedvet kap a tavi csodák felfedezéséhez! Élje át először vagy újra a Velencei-tó és környéke megannyi varázsát, ismerje meg és óvja Ön is természeti kincseit!

Füri András
igazgató

<i>Tartalom</i>	Tájak találkozása.....	2
	Földtörténeti múlt.....	4
	A Velencei-tó.....	7
	Tájtérkép.....	12
	A Dinnyési-fertő	14
	A Velencei-hegység	19
	Kultúrtörténeti érdekességek	23
	Védett területek adatai.....	24

Tájak találkozása

A Dunántúl északkeleti részén kapcsolódik egymáshoz két nagytáj; az alföld rónasága és a középhegység szaggatott vonulata. A fiatal Mezőföld és az őszög Velencei-hegység között egy „geológiai újszülött” csillog, a Velencei-tó.

Füzesedett, úszólápszegély

Félkörívben kiváló termőtalajú mezőgazdasági táblák színes mozaikja övezi vidékünket. A nádas foltokkal tarkított Velencei-tó déli és keleti partján üdülőövezet húzódik. A nyugati tóréssz viszont igazi „vadvízország”; a Velencei Madárrezervátum ritka élőlények sokaságát

Likas-kő

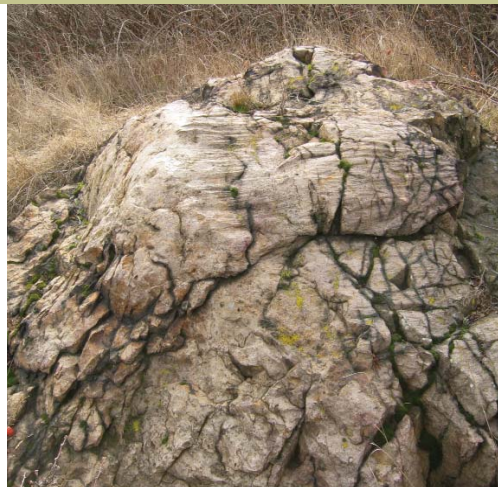
óvja. Az északi tópart nádfedeles épületei néhol még a régi falvak hangulatát idézik.

A Velencei-hegység egyedülálló tájképet nyújtó térszínein különös kőformák vonják magukra a figyelmet. A Pákozdi Ingókövek védett területén – az elszórtan álló „gyapjúzsákok” közt – juhokkal legeltetett gyepeken sétálhatunk, míg az erdőkben bizarr formájú gránittornyokat fedezhetünk fel.

Enyhén hullámos fennsíkból emelkedik ki a legmagasabb pont, a 351 m-es Meleg-hegy. Átlátni róla egészen a Dunát kísérő Pilis tetjére, sőt a budai hegyekre is. Ugyancsak páratlan körkilátás nyílik a helyi védettségű, szélcsiszolta pázmándi kvarcitsziklákról.

Szélcsiszolta szikla

Cankó

A Velence fölötti Bence-hegy panorámaútajának végéről csodálatos látványként tárul elénk az egész tó és tágabb környéke. A víztükör átellenes pontjánál kezdődő Dinnyési-fertő védett területe madarak tízezreinek biztosít pihenőhelyet vonulásuk idején. Az ottani Madárdal tanösvény bepillantást enged a szikes legelőkkel szegélyezett mocsárvilágba.

Vizimadár

Földtörténeti múlt

Mohás gránit

Pázmándi szikla

A Velencei-hegység északi szegélyének palája 450 millió éve agyagos-iszapos tengeri üledékként rakódott le, majd a karbon időszak hegységképződése során agyagpala és fillit képződött belőle. E metamorf kőzetekbe magma nyomult 300 millió éve, és néhány kilométeres mélységben gránitos kőzetté szilárdult.

250 millió éve tenger árasztotta el a partvidéki síkságot. A sekély vízben – a száraz éghajlat miatt – gipszes, dolomitos rétegek keletkeztek. Később, a triász és a jura folyamán süllyedő tengermedencében különféle meszes iszapok halmozódtak fel nagy vastagságban, egészen a kréta időszak végéig. 65 millió éve az alpi hegységképződés következtében kiemelkedő területről óriási mennyiségű kőzettömeg pusztult le.

Az eocén kor első felében ismét tenger öntötte el térségünket. A szubtrópusi éghajlat kedvezett a mészvázás élőlények, elsősorban az egysejtűek elszaporodásának.

40 millió éve izzó olvadék tört a felszínre, egy több ezer méter magas andezitvulkán épült fel. A robbanások során kiszóródott törmelék a forróvizes oldatok kovával itatták át; ebből állnak a kemény kvarcittá cementálódott pázmándi sziklák.

20 millió éve a csapadékos szubtrópusi éghajlat hatására megindult a csupaszá váló gránitfelszín mállása. Különösen a törések, repedések hálózata mentén volt gyors a kőzetpusztulás. A beszivárgó vizek megbontották, fellazították a szilárd anyagot, majd az esők lemosták a folyamatosan képződő málladékot.

Az ily módon egyre alacsonyodó gránit térszín 10 millió éve kis szigeteket alkotott a Pannon-tóban. Körülöttük mintegy 200 m vastagságú, agyagrétegekkel tagolt finomhomokos üledék rakódott le.

7 millió éve a kiszáradó, visszahúzódó Pannon-tó helyén egy patakmedrekkel ritkásan behálózott síkság terpeszkedett. Az 5 millió éve kezdődött pliocén kor első felében félsivatagi klíma uralkodott. A később csapadékosra váló éghajlat ismét kedvezett a gránit mállásának.

Mállott gránit

Hullámmarta szikla

Pandúr-kő

A pleisztocén kor utolsó harmadában, 700 ezer éve drámai lehülés kezdődött. A felszínformálásban a fagyaprózódás vette át a főszerepet. Az amúgy is mállott gránit könnyen szétesett ásványszemcséire. A legkeményebb, átkovácsodott kőzettestek viszont egyre jobban kipreparálódtak környezetükből, amit tovább gyorsított a gyakran ingadozó, szélsőséges éghajlat. Egymást váltogatták a ma is melegebb, szinte mediterrán, illetve a hideg-száraz, tundra jellegű időszakok.

Tengermelléki káka

Mintegy százezer éve a sztyeppre hullani kezdett a szélszállította por. A hegyekről ugyan lepusztult a lösz, de a környező térségben több tíz méter vastagságban halmozódott fel. A közben zajló földszerkezeti mozgások kissé átrendezték a felszínt. A hegység déli előterében egy vályúszerű mélyedés alakult ki, míg a tőle délre lévő Seregélyesi-tábla némileg megemelkedett.

A tízezer éve rohamosan felmelegedő, majd csapadékosra váló éghajlat miatt a hegységből kilépő források vize összegyűlt e lefolyástalan medencében; megszületett a Velencei-tó.

A Velencei-tó

Téli nádas a Fertő-tavon

Hazánk harmadik legnagyobb természetes állóvize az ún. sztyeppei tavak típusába tartozik. Jellemző rájuk a felületükhöz mért nagyon kis vízmélység, így az erős párolgás miatt gyakran kiszáradhatnak. A sekély, lefolyástalan medencét néhány ezer éve azonban még sűrű vízínövényzet borította. A mind csapadékosabbá váló éghajlat aztán több méterrel megemelte a vízszintet, amit a tószegély körül néhol még megőrződött „magaspartok” egykor hullámverte tereplépcsője mutat. Ekkoriban a tó területe csaknem kétszerese volt a mainak, hiszen a Dinnyéstől Seregélyesig húzódó részmedencét, a hajdani Nádas-tavat is víz borította. A későbbi klímaingadozások nagyon szélsőséges vízjárást eredményeztek. Ma az idegenforgalom érdekei miatt zsilippel szabályozzák a vízforgalmat.

Csónakok

Botanikai értékei

Közönséges rence

A Velencei-tó még háborítatlan északi parti sávját több helyen mocsarak, szikes rétek határolják, **mocsári kosborokkal** és **fátyolos nőszirm** zombékokkal. Késő nyáron is akad ezeken az élőhelyeken védett érték, a szikes nádasok szegélyzónájában él a rózsaszínes virágzatú **kisfészku aszat**. Ekkorra már a tó nyugodtabb vízfelületei, csatornái is kivirágoznak; az apró rákokat emésztő **közönséges rence** sárga virágai a boglárkás tavaszi rétek hangulatát idézik.

A tó legnagyobb botanikai értéke a **hagymaburok**. Ez a sárgászöld virágú, kisméretű orchideafaj nemcsak hazánkban, de egész Európában nagy ritkaság, ugyanis hideg mikroklimájú, tápanyagokban szegény meszes lápok fényben gazdag tőzgefelszínein fordul elő. Az úszólápi élőhelyeken való megjelenése a faj hazai sajátossága. Több ezer töve található a Velencei-tó úszólápjainak belsejében, melyekből minden évben több száz virágozik május-júniusban.

A nehezen járható úszólápok rekettrefüzesedő nádasainak legmélyebben elrejtőző növényei a **tőzegmohák**. Ezek kisebb-nagyobb telepei, ún. párnái a legérzékenyebbek a tó vizének kémhatására és tápanyagtartalmára. A tőzegmohák környékén látványosan megváltozik a többi növény mérete, így például a nagy tömegben tenyésző **tőzgepáfrány** levelei az úszólápok más helyein megszokott fél-, egyméteres helyett arasznyivá is zsugorodhatnak, jelezve ezzel az igen kevés tápanyagot. Bár évről évre rengeteg tápanyag keletkezik a télen elhaló nagy mennyiségű növényzetből, de az úszólápi környezetben a – zömmében baktériumok és gombák által végzett – bomlási folyamatok lelassulnak, így hozva létre a tőzeget, a lápi növényzet speciális „talaját”.

Hagymaburok

Szinte egyedülálló a Velencei-tó lápjaiban jelenléte az amúgy szikes tó vizében. A szikesek és a lápok növényzete igen eltérő és sok lápi növény érzékenyen reagál élőhelyének szikesedésére. Az úszólápok szegélye sokat elárul a körülöttük levő víz szikes vagy lápi jellegéről. A csónakkal érkező ember számára a **rostostövű sás** és **villás sás** zombékjai már messziről jelzik, hogy a környéken lápi víz dominál. A **télisás** természetes, szoknyás zombékjai kevésbé érzékenyek a víz szikességére, de tövei mégis inkább a lápi vizek közelében, a tó nyugati medencéjében élnek nagy számban.

Tőzegmoha

Hideg mikroklímájú lápjai ellenére a tó nagy része gyorsan felmelegedő sekély víz, melynek melegkori maradványnövénye a déli parti zónában fellelhető **tengermelléki káka**. Az emberi beavatkozások ugyan nagymértékben befolyásolják a tó környék növényzetét, mégis a természet mindenhol kincseket rejthet. Az autópálya és a víz közé ültetett véderdő – sok nem őshonos fafaja ellenére – több orchideának szolgál otthonul. Ilyen a sukorói evezőpálya melletti részeken a **fehér madársisak** és a Pákozdi területére eső erdősávokban a **kardos madársisak**.

Rostostövű sás

Állatvilága

Császár-víz

A láp- és mocsárvilág legkülönösebb hala a jégkorszaki maradványfajnak számító **réti csík**. Alkalmazkodóképességére jellemző, hogy még a tó kiszáradását is túlélheti, ha több hónapra beássa magát az iszapba. Halászatával hajdan sokan foglalkoztak; a csíkászok fűzfavesszőből font varsával fogták a halat. A jóval kisebb **vágó csík** a Császár-víz torkolatvidékén fordul elő. Mára nagyon megfogyatkoztak e védett fajok.

A Velencei-tóban élő halak fő tömegét a **keszegek** adják. Legtöbbször a dévér és a veressárnyú akad horogra. A vízfelszín közelében a **szélhajtó küsz** mozog nagy rajokban. A pontyfélék őshonos képviselői – a **vadponty**, a **compó** és az **aranykárász** – a Kínából származó ezüstkárász miatt nagyon megritkultak. Jövevényhalként igen sok a kínai razbóra, és az észak-amerikai naphal is gyakori. A betelepített busa,

amúr és angolna állományok természetes szaporulat hiányában lassan elfogynak. A törpeharcsa viszont most kezdi meghódítani a tavat.

Az őshonos ragadozók természetesen növekvő példánya, a néha vízimadarakat is lehúzó **harcsa**. A **csuka** és a **süllő** szintén kívánatos horgászszákmány. **Balin** főként az északi part mentén kerül horogra. A védett kételtűek közül a **kecskebéka**, a hüllőkből a **vízisiklók** a leggyakoribbak.

Kecskebéka

A tó leglátványosabb természeti értékei kétségkívül a vízimadarak. Nem véletlen, hogy az 1958-ban védetté nyilvánított lápvilág a Madárrezervátum nevet kapta. Elsődleges cél az itt költő **kócsagok** és **kanalagémek** fészkelésének biztosítása volt. Fontos szempont, hogy a vonuló madarak is nyugalomra leljenek, amit a Ramsari Egyezmény szabályoz. A vadludak őszi érkezése igazán kiemelkedő esemény. A **nyári lúd** költ is nálunk, míg a fokozottan védett **cigányréce** ritka fészkelő. Az **üstökös réce** az 1990-es évektől az egyik leggyakoribb fészkelő récefaj lett.

Pici énekes madár

Réce

Nyári lúd

A **bölgömbikát** csak jellegzetes hangja árulja el, ahogy a **guvat** is ritkán kerül szem elé. A csilingelő hangú **barkóscinege** bizalmas madár, a **kékbegy** viszont rejtőzködik. A **nádi sármány** télen-nyáron megfigyelhető, mivel az itt fészkelő és ősszel elvonuló állomány helyére északiak érkeznek. A **bütykös hattyú**, **búbos vöcsök**, **tőkés réce**, **szárcsa** és a **sirályok** hozzászoktak az ember közelségéhez, így ezeket gyakran látjuk.

A menyétféle ragadozók főként éjszaka aktívak. Teljesen vízi életet él a fokozottan védett **vidra** és a vízpartok lakója, a védett **hermelin**. A hazánkból korábban kiszorult **aranyakál** – régi nevén nádi farkas – hangja éjszánként újra hallható a nádasban.

Tájérték

Tájérték

Vízparti madár

A Dinnyési-fertő

A Velencei-tó és az 1800-as évek végéig létező Nádas-tó között csak egy pár méter magas, keskeny homokturzás húzódott Dinnyésnél. E természetes gáton átfolyó víz tartotta életben a Seregélyesig lenyúló mocsár igen gazdag állatvilágát. A mocsár mélyebb fekvésű, vízzel borított részeit apró homokdombok, kis homokhátak, félszigetek tagolták, ahol a pásztorok pihentették a jószágot. A vízpartok tocsogós szegélye és a környező rétek kiváló legelőt

adtak a háziállatoknak. Nagy számban tartották az őshonos magyar szürke marhát és a rackajuhot. Az itt élő növény- és állatvilág fenntartása szempontjából ma is döntő tényező a legeltetés.

A rejtett fekvésű, jól védhető szigetek veszély esetén nemcsak menedéket nyújtottak a környéken élő emberek számára, hanem a lápi halászok, pákászok állandó tanyahelyei is voltak.

A kajtori csatorna

A 19. században a környékbeli birtokosok kiásatták a Dinnyés-Kajtori-csatornát, lecsapolván a Nádas-tó vizét. Az aszályos években teljesen kiszáradt a mocsár, majd az 1955-ös tűzvészt követően a tó képe is alapvetően megváltozott. Az addig túlnyomórészt nád borította tavon alig maradt nád. Azt gondolhatnánk, hogy ilyen természeti katasztrófák után csak nagy sokára tér magához a természet, mégsem ez történt. A nyílt vizekkel tarkított nádfoltok a korábbinál is több madárfajt vonzottak ide. Hasonló madárparadicsom alakult ki, mint hajdanán, amikor még a mocsarat több száz gulya járta. 1966-ban itt hozták létre a Dinnyési-fertő Természetvédelmi Területet.

Szürke marha

Nyári tájkép

Barla

Gulipán

Sólyom

Csodálatos madárvilág

Magas vízállásnál valamennyi hazai fészkelő vöcsökfaj megtalálható itt, de a nyári lúd, a cigányréce és a gázlómadarak is biztonságban nevelhetik fiókáikat. A nagy kócsag, szürke gém, vörös gém, bölömbika és kanalgém régi lakók. Megtelepedett a bakcsó, a kis kócsag és az üstökös gém mellett a batla is.

A sekély vizet, a tocsogót elsősorban a parti madarak (gólyatöcs, gulipán, kis lile, bíbic, piros lábú cankó) kedvelik, de szívesen költenek itt szerkők, sirályok, csérek, vízicsibék és récék. Táplálékot keresve igen sok madárfaj követi a gulyát a gólyától a fecskéig, de a kékbegy is a marhacsapások mentén költ legszívesebben. A nádas egyetlen fészkelő ragadozó madara a barna rétihéja. Ide jár zsákmányolni a közelben nemrégiben megtelepedett réti sas is.

Látványos időszak a madár-vonulás, amikor tízezzrel pihennek a fertőn a madárcsapatok. Az északi vadludak közül kiemelkedően magas a **nagy lilikek** száma. Közöttük gyakran megfigyelhető két fokozottan védett faj, a **vörösnyakú lúd** és a **kis lilik**. Ma már ez a terület is a Ramsari Egyezmény hatálya alá tartozik.

Vadludak

Az énekesmadarak közül megemlítenéd a gyakori **bar-kóscinege**, a gyékényest kereső **fülemülesitke** és a jószágkövető **sárga billegető**. A fogyatkozó **mocsári teknős** állományára és a földön fészkelő madarakra is komoly veszélyt jelent az elszaporodott **róka** és **vaddisznó**. **Vidra** és **hermelin** viszont kevés van. A szikésen gyakori a – pókok közül hazánkban elsőként védetté nyilvánított – nagy termetű **szongáriai cselőpók**. Másik ritka fajunk a **mediterrán ugrópók**.

Lepke

Szitakötő

A tavasszal és ősszel a virágzó pusztán igen sok **lepkefajjal** találkozhatunk. Hasonlóan látványos a **szitakötők** tarka raja.

Botanikai értékek

Értékes növények elsősorban a környező szikes pusztán élnek. A magasabb térszíneken virít a **fátyolos nőszirm** és a **poloskaszagú kosbor**. Látványos a **lila ökörfarkkóró**, a **bókoló bogáncs** és a leginkább szárazságtűrő **ördögsekér**. A **mocsári kosbor** rendszerint víz borítja néhány hónapig. A hajdani nagy szikes jellemzője a **sóvirág** és a **sziki üröm**. Számos sziki faj közül talán a legérdekesebb a **sziksfű**, a **magyar sóballa** és a **bajuszfű**. Valamennyiükre jellemző, hogy nemcsak bírják, hanem igénylik is a legeltetést, a taposást. Jó példa erre a védett, rózsaszínben pompázó **kisfészkű aszat** és a pusztát lilára festő **sziki őszirózsa**. Mindegyik a legeltetés hatására szaporodott el tömegesen.

Sziki őszirózsa

Bogáncs

Mocsári kosbor

A Velencei-hegység

Földtani értékek

A hegység keleti felének legmagasabb részén található a Pákozdi Ingókövek védett területe. Legfőbb nevezetessége egy bizonytalan egyensúlyi helyzetű forma, az élén álló „Kocka”. E természetben szokatlan geometriai alakzat kialakulása a gránit pusztulásához kötődik. A mélyben rekedt magma lassú kihűlése során az összehúzódás miatt térbeli, néha ferde állványzathoz hasonló hálózatos repedések jönnek létre. Az általuk közrefogott hasábok (ideális esetben kockák) némelyikének kőanyaga ellenállóbb lehet a szomszédaiénál. A hegység emelkedése következtében hosszú évmilliók múltán felszínre kerülő kőzetet a víz, a jég és a szél pusztítja. Az erősebb, ellenállóbb belső kőzetrészek épen maradnak, viszont a hajdani rések, hasadékok mentén sokkal gyorsabb a gránit fogyása. Így „tűntek el” a Kocka oldalsó és részben alsó szomszédjai is. Ezt a folyamatot nevezzük válogató lepusztulásnak, melynek eredményeként néha egészen különös sziklaalakzatok formálódnak ki.

Gyapjúsák

Ha a repedések menti mállás már a talaj alatt megkezdődött, vagy hosszabb ideje tart a külső erők felszíni eróziója, akkor a kőtömb sarkai és élei is mind jobban lekerekítődnek. Ily módon keletkeznek a formájukról „gyapjúsákoknak” nevezett gránittömbök. Legszebb példányikkal a Sukoró fölötti mezőn találkozhatunk.

A pákozdi monumentális **Pandúr-kő** hasonló módon képződött, de itt egy egész kővonulat őrződött meg. A rajta lévő nyílások még ember számára is átjárhatók. A környék ösvényein végigyalogolva számos további érdekes sziklaformát fedezhetünk fel.

A Meleg-hegy nyugat felé hosszán elnyúló keskeny gerincét egy a gránitnál sokkal keményebb **kvarc-telér** alkotja. Az erózió szinte kipreparálta környezetéből, sőt a legellenállóbb részéből egy kőtorony maradt vissza. A **Likas-kő** kvarcitjának aprózódása napjainkban is zajlik a törési síkok mentén.

Mészkerülő erdő

Cseh tyúktaréj

Botanikai értékek

A Velencei-tó nádasai, szikes rétjei szinte átmenet nélkül válnak tikkasztó nyílt gyepekké, száraz, meleg erdőgyep mozaikokká. A Velencei-hegység déli oldalán és a Lovasberény felé eső északi, laposabb területén a hegylábi lösz határozza meg a növényzetet; a rajta kialakult lösztölgysével vagy azok maradványaival. A tavasszal nagy tömegben virágzó **tavaszi hérics** és **tarka nőszirm**

mellett itt-ott még rábukkanhatunk a **szennyese ínfű** kisebb telepeire. A lösz jelenlétét sok más növény is mutatja; a réteken még nagy tömegben található **budai imola**, az erdőszegélyek kissé ritkább faja, a **hengeresfészű peremisz** és az őszi virágzású **vetővirág**. A **bíboros kosbor** ritka, színpompás jelzője a hegység löszös talajainak.

A savanyú gránit egészen más növényeknek teremt megfelelő élőhelyet. A kövirózsák és varjúhájak mellett a legszárazabb, déli kitétségű gyepek nyári virága a **kékcsillag** és a **homoki cickafark**. Kora tavasszal a **fekete kökörcsin** hideg elől szőrbundába burkolózó, bókoló virágai ugyancsak a morzsalékos gránit alkotta kopár dombokon tenyésznek. Sokszor együtt fordul elő az ugyancsak tavasszal virágzó, egészen apró termetű **cseh tyúktaréj**vel, mely sárgára pöttyözi a lejtőgyepek kevésbé bolygatott zugait, és a nyílt mészkerülő erdők mohás talaját.

Fekete kökörcsin

A cserjeszint nélküli mészkerülő erdők élesen elválnak a mélyebb talajú völgyalji, gyertyánelegyes üdébb erdőktől, továbbá a már említett lösztölgyesektől és ezek elcseresített állományaitól. A dús cserjeszintű, mélyebb talajú erdők alá kora tavasszal látványos virágszőnyeget varázsol a lombfakadás előtt lejutó fény. A **keltikék** és **szellőrózsa** fajok mellett, a hegységben már csak ritkán bukkanhatunk **hóvirágra**. A Velencei-hegység saját csillagvirág fajával, a **nadapi csillagvirággal** teszi egyedivé a márciusi virágpompát. A nadapi erdő rész nyár elejére is tartogat botanikai látványosságot, ekkor bontja szirmait a bókoló, rózsaszín virágú **turbánliliom**. A hegység ritka orchideája a **bodzaszagú ujjaskosbor**, melynek mostanában csak a sárga színű változata került elő a hegység északi dombjairól. Illatos virágú orchideáink közül többfelé megtalálhatjuk a **kétlevelű sarkvirágot**, melynek megnyúlt sarkantyúiból csak a hosszú pödörnyelvű éjszakai lepkék képesek a nektárt kiszívni. A növények szürkülettájban várják beporzóikat, így ekkor legerősebb a virágok mézédessége illata. Az **őszi füzértkeercs** a legkésőbb virágzó hazai orchideánk, mely augusztus végén, szeptember elején bontja apró, de ugyancsak illatos virágfüzéreit. A hegység gránit törmeléken kialakult lejtőgyepjeiben néha nagy tömegben figyelhetjük meg őket, a Pákozd feletti rövid fűvű birkalegelők – vízszivárgások mentén kialakult – gypjeitől kezdve, egészen a pázmándi Zsidó-hegy bokorárnyékoltá, mohás zugaiig.

Bodzaszagú ujjaskosbor

Őszi füzértkeercs

Sikló

Állatok

A hegységben túrázva gyakran látunk **zöld gyíkot** a bokrok alá surranni, sőt sütkérező **erdei siklót** is megpillanthatunk. A **farkaspókot** földbe vájt ujjnyi járatai alapján fedezhetjük fel. A jóval kisebb **bikapókot** bársonyos piros alapszíne teszi feltűnővé.

A virágokat **lepkék**, **virágcincérek** és **lágybogarak** látogatják. Sok növény nem csak a rovaroknak, hanem a magevő madaraknak is táplálékot nyújt; a bogáncsféléktől a magyar pór-sáfrányig. A cserjék bogyótermése főleg a rigókat vonzza. A **fenyőrigók** csapatában néha **szőlőrigó** is előfordul. A sokféle ragadozómadár közül **kígyászölyvet**, **parlagi sast**, **kerecsensólymot**, **rétihéjakat** és **hétját** lehet megfigyelni.

A kopárok és völgyek birkalegelőin **ürgék** élnek. Itt honos a **búbos banka**, a **parlagi pityer**, a **hantmadár** és a **pacsirták**. Az erdőkben ma már rendszeresen fészkel a **holló**. A **fekete farkály** odúját néha **macskabagoly** foglalja el. A **nyaktekerces**, a **csuszka**, a **cinégék** és az **örvös légykapó** kisebb fakopáncsok odúban költenek. Kedvelik az odúkat a **pelék** és az **erdei egerek** is. A **mókus** inkább lombfészket épít. Rá vadászik a ritka **nyuszt**. Az óvatos **borz** jelenlétére általában csak a kotorékából kiszórt föld utal.

Búbos banka

A **gímszarvas** és az **őz** több helyen is előfordul. A túlszaporodott **vaddisznókat** lépten-nyomon elénk kerülő túrásaik jelzik. Szerencsés esetben még a betelepített **muflonnal** és **dámszarvassal** is találkozhatunk.

Kultúrtörténeti érdekességek

A Velencei-tó környéke már ősidők óta lakott. A régészek jégkorvégi vadászok tanyahelyét tárták fel Nadap közelében. Tábornüük maradványa mellett kovapengéket, valamint ősllovak és rénszarvasok csontjait találták. Ötezer éve a tó kialakulása – az addigiakhoz képest – még jobb lehetőségeket nyújtott a korai emberek megtelepedéséhez. A víz állandó halfogást biztosított, a nádasokban számtalan madár fészkel, az erdők vadakat rejtettek. A délre néző, napsütötte lejtőket a mögöttes hegyvonulat még az uralkodó hideg szelektől is megvédte. Nem csoda, hogy az elmúlt évezredekben számos cseréptöredék került elő az északi partvidéken.

Nádkévék

A házasított állatok kitűnő legelőket találtak az egész tó környékén. A szántóföldi művelés elterjedésével felértékelődtek a délebbi síkság jó minőségű termőtalajai is. Ezeket a természeti előnyöket a helyi viszonyokhoz alkalmazkodva hasznosította a mindenkori népesség.

A rómaiak fő hadiútja a tó északi oldalán vezetett a Balaton irányából Pannonia provincia székhelye, Aquincum felé. Az államalapítás után Szent István király a közeli Fehérvárt tette meg koronázó városnak. A középkori falvakat a török ugyan többször felégette, de a nádas mindig menedéket nyújtott háborús időkben.

Az óriási nádrengeteg építőanyagot is adott. A környező településeken sétálva jónéhány régi és új nádfedeles épületet látunk a mesterség továbbélésének jeleként. Sukorón az ilyen műemlék házak egész utcasort alkotnak.

Történelmünk jeles napjait idézik a '48-as szabadságharc emlékhelyei, míg a hazai irodalom két jeles személyisége a déli parthoz kötődik. Kápolnásnyéken **Vörösmarty Mihály** házáat nézhetjük meg, Agárdon pedig **Gárdonyi Géza** – múzeumnak berendezett – szülőházától indul a Madárdal tanösvény.

Nádfedeles pince

Védett területek adatai

Madárdal tanösvény

A védett területek természetvédelmi kezelője a **Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság**
Ügyfélfogadási iroda: 1021 Budapest, Hűvösvölgyi út 52.
Tel.: 1/391-4610; Fax: 1/200-1168
E-mail: dinpi@dinpi.hu; honlap: www.dinpi.hu

Velencei Madárrezervátum Természetvédelmi Terület

Védetté nyilvánítás éve: 1958
A védett terület kiterjedése: 420 hektár.
Hazai védeltségi szint: országos jelentőségű természetvédelmi terület.
Nemzetközi védeltségi szint: a "Nemzetközi jelentőségű vadzajok jegyzékébe" bejegyzett, ún. Ramsari terület; Madárvédelmi és Élőhelyvédelmi Területként a Natura 2000 hálózat része.

Dinnyési-fertő Természetvédelmi Terület

Védetté nyilvánítás éve: 1966
A védett terület kiterjedése: 530 hektár.
Hazai védeltségi szint: országos jelentőségű fokozottan védett természetvédelmi terület.
Nemzetközi védeltségi szint: a "Nemzetközi jelentőségű vadzajok jegyzékébe" bejegyzett, ún. Ramsari terület és Madárvédelmi Területként a Natura 2000 hálózat része.

Pákozdi Ingókövek Természetvédelmi Terület

Védetté nyilvánítás éve: 1951
A védett terület kiterjedése: 267 hektár.
Hazai védeltségi szint: országos jelentőségű védett természetvédelmi terület.
Nemzetközi védeltségi szint: Élőhelyvédelmi Területként a Natura 2000 hálózat része.

Sukorói „Gyapjaszák” Természetvédelmi terület

Védetté nyilvánítás éve: 1975
A védett terület kiterjedése: 2 hektár.
Hazai védeltségi szint: helyi jelentőségű természetvédelmi terület.

Meleghegyi gránitsziklák Természetvédelmi terület

Védetté nyilvánítás éve: 1951
A védett terület kiterjedése: 29 hektár.
Hazai védeltségi szint: helyi jelentőségű természetvédelmi terület.

Pázmándi Kvarcit sziklák Természetvédelmi terület

Védetté nyilvánítás éve: 1978
A védett terület kiterjedése: 13 hektár.
Hazai védeltségi szint: helyi jelentőségű természetvédelmi terület.

Pákozdi gyurgyalagtelep Természetvédelmi terület

Védetté nyilvánítás éve: 1966
A védett terület kiterjedése: 2 hektár.
Hazai védeltségi szint: helyi jelentőségű természetvédelmi terület.

Vörösmarty Emlékmúzeum parkja Természetvédelmi terület

Védetté nyilvánítás éve: 1980
A védett terület kiterjedése: 1 hektár.
Hazai védeltségi szint: helyi jelentőségű természetvédelmi terület.

